

**Міністерство освіти і науки України
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
Факультет економіки та бізнесу
Кафедра підприємництва, торгівлі та біржової діяльності**

ІВАНОВА ОЛЕНА ГЕННАДІВНА

УДК 631.14:636.2.034

**ФОРМУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
СІМЕЙНОГО ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА ПРИКЛАДІ
ОСОБИСТОГО СЕЛЯНСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІВАНОВОЇ Т. І.
с. ГІРСІВКА ПРИАЗОВСЬКОГО РАЙОНУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ**

076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

**АВТОРЕФЕРАТ
дипломної роботи на одержання
освітнього ступеня магістра**

Мелітополь – 2020

Дипломна робота виконана у Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного Міністерства освіти і науки України

Керівник: доктор економічних наук, професор
Яворська Тетяна Іванівна,
професор кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Рецензент: Начальник відділу агропромислового розвитку
Мелітопольської райдержадміністрації Запорізької області
Данченко Михайло Володимирович

Захист відбудеться 26 лютого 2020 р. о 9.00 на засіданні екзаменаційної комісії Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах формування ринкового середовища та функціонування ринку землі, становлення й розвиток малого бізнесу, зокрема сімейного фермерства в сільському господарстві, набуває великого значення. Актуальність дослідження проблем становлення сімейних фермерських господарств, особливо тваринницького напрямку, зростає через недооцінку їх ролі та значення внаслідок відсутності дієвих державних програм підтримки.

Сімейні ферми молочно-м'ясного напрямку функціонують в умовах адаптації цих форм господарювання до не завжди сприятливих ринкових умов. Зменшення поголів'я тварин, порушення селекційно-племінних основ розвитку галузі, нераціональне використання кормів, зниження продуктивності, збільшення затрат праці, недостатній рівень державної підтримки тваринництва зумовили збільшення тривалості виробничого циклу галузі, значні перевитрати сировинних, матеріальних і трудових ресурсів.

Дослідженням як економічних так і теоретичних аспектів розвитку формування сімейних фермерських господарств та особистих селянських господарств в аграрному секторі присвячені праці таких вчених - економістів, як: П. С. Березівський, В. К. Збарський, О. О. Комліченко, С. В. Кальченко, В. В. Липчук, П. М. Макаренко, М. Й. Малік, В. Я. Месель-Веселяк, Л. Ю. Мельник, О. М. Онищенко, П. Т. Саблук, М. І. Туган-Барановський, О. В. Чаянов, М. Г. Шульський, Т. І. Яворська та ін. Проте, незважаючи на велику кількість наукових розробок, певні теоретичні та науково-практичні питання створення сімейних фермерських господарств на основі особистих селянських господарствах тваринницького напрямку вимагають поглибленого дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є вивчення перспектив створення сімейної ферми молочно-м'ясного напрямку та розробка пропозицій і практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення економічної ефективності її функціонування.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- визначити суть та соціально-економічну роль особистих селянських господарств як основи становлення сімейного фермерства;
- виявити організаційно-економічні та правові основи формування та функціонування сімейних фермерських господарств в Україні;
- визначити роль господарств населення у виробництві сільськогосподарської продукції в Запорізькій області;
- провести економічну оцінку діяльності особистого селянського господарства молочно-м'ясного напрямку;
- розробити проект створення сімейної ферми молочно-м'ясного напрямку

Об'єктом дослідження є процес формування сімейного фермерського господарства на прикладі особистого селянського господарства Іванової Т. І. с. Гірсівка Приазовського району Запорізької області.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти функціонування і розвитку сімейного фермерського господарства.

Методи дослідження. У процесі дослідження були використані наступні загально-наукові методи: абстрактно-логічний метод (теоретичні узагальнення, критичний аналіз публікацій, формування висновків і пропозицій), аналізу та синтезу (визначення закономірностей і зв'язків між предметом і явищем), системний аналіз (розгляд розвитку сімейних фермерських господарств, як сукупності елементів, що створюють систему, вивчення об'єкта у його цілісності), монографічний (вивчення позитивних і негативних сторін організації сімейних фермерських господарств і визначення шляхів їх подальшого розвитку).

Поряд із загальнонауковими методами в ході дослідження широко використані спеціальні методи, характерні головним чином, для досліджень економічного характеру. Зокрема: графічний - наочне відображення динаміки показників та побудови різних взаємозалежностей; економіко-статистичний - для вивчення структурно-динамічних змін в особистих селянських господарствах, розрахунково-конструктивний, економіко-математичний в основі якого лежить формалізований, математичний опис об'єкта, в якому враховується різна кількість факторів та зв'язків між ними, зокрема визначення оптимальних площ посіву у сімейному фермерському господарстві.

Інформаційною базою дослідження є результати власних досліджень автора, законодавчі та інші нормативні документи, що регулюють функціонування агропромислового комплексу в цілому, та молочного скотарства зокрема, статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Запорізькій області, праці вчених-економістів.

Наукова новизна отриманих результатів. Найбільш суттєвими результатами дослідження, що містять наукову новизну, є:

удосконалено:

методику оцінки економічної ефективності виробництва продукції скотарства в особистому селянському господарстві, що на відміну від існуючої, передбачає використання розширеної кількості економічних показників та їх систематизацію;

структуру проекту зі створення сімейного фермерського господарства, згідно з яким, існуючі його складові доповнені використанням розрахунково-конструктивного методів та економіко-математичного моделювання.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці методики створення сімейного фермерського господарства, науково обґрунтованому аналізі та оцінці процесів, що впливають на функціонування галузі молочного скотарства; виявленні тенденцій та розробці напрямів підвищення економічної ефективності галузі в особистому селянському господарстві. Результати досліджень можуть використовуватися особистими селянськими господарствами, які займаються виробництвом молока, а також при розробці програм економічного реформування регіонального молокопродуктового підкомплексу.

Особистий внесок здобувача. Дипломна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Наукові результати, висновки і пропозиції стосовно формування та перспектив функціонування сімейного фермерського господарства, які викладено в роботі і публікаціях, отримано автором самостійно.

Апробація результатів магістерської роботи. Основні наукові положення дипломної роботи доповідалися, публікувалися та обговорювалися на Всеукраїнській науковій конференції магістрантів і студентів ТДАТУ ім. Д. Моторного (м. Мелітополь, 2018 р, 2019 р.), на II науково-практичній конференції Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт зі спеціальності «Економіка сільського господарства та АПК (м. Кам'янець-Подільській, 2019 р.), Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Теоретичні та практичні аспекти стійкого розвитку економіки України» (м. Чортків, 2019 р.)

Публікації. За результатами магістерської роботи опубліковано 3 наукових праці у матеріалах та збірниках тез вітчизняних науково-практичних конференцій загальним обсягом 0,5 друкованих аркушів.

Структура та обсяг магістерської роботи. Робота викладена на 101 сторінці комп'ютерного тексту, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел з 54 найменувань, містить 31 таблицю, та 7 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні і методичні основи розвитку сімейних фермерських господарств**» викладено організаційно-економічні аспекти функціонування особистих селянських господарств як основи становлення сімейного фермерства.

В сучасних умовах сімейні фермерські господарства є однією із важливих організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі економіки та відіграють важливу роль у врівноваженні структури аграрного виробництва, виконувати соціальні функції, зниження безробіття у сільській місцевості, підвищувати доходи сільського населення та покращувати соціальну інфраструктуру села. Виявлені організаційно-економічні та правові основи формування та функціонування сімейних фермерських господарств.

Встановлено, що фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, яке займається виключно виробництвом сільськогосподарської продукції, її переробкою і постачанням, а також здійснює господарську діяльність (окрім постачань) за місцем податкової адреси, не використовує праці найманих осіб, а членами фермерського господарства можуть бути лише члени її сім'ї: особи, які спільно проживають, пов'язані загальним побутом, мають взаємні права і обов'язки. Площа сільськогосподарських угідь у власності або користуванні, земель водного фонду в користуванні членів фермерського господарства становить не менше 2 гектари, але не більше 20 гектарів.

У другому розділі «**Структурно-динамічні тенденції розвитку особистих селянських господарств Запорізької області**». Досліджується: сучасний стан та роль господарств населення у виробництві продукції скотарства, формування та перспективи функціонування на прикладі особистого селянського господарства Іванової Т. І. Приазовського району Запорізької області.

Земельні ділянки для ведення господарства були одержані в приватну власність у результаті розпаювання сільськогосподарського підприємства. Загальна земельна площа господарства становить 20 га. Джерелом інвестицій в господарстві є власні кошти. Господарство досить забезпечене основними засобами.

Виробничі витрати сільськогосподарської продукції зростали з кожним роком. В 2018 р. порівняно з 2017 р. вони зросли на 3,8 %. Найбільшу питому вагу виробничих витрат займають оплата праці та витрати на корми. Також в 2018 році порівняно з 2017 роком значно зросли витрати на ветеринарне обслуговування та електроенергію.

Таблиця 1

Рівень і структура виробничої собівартості продукції тваринництва в особистому селянському господарстві Іванової Т. І.

Статті витрат	2017 р.		2018 р.		2018 р. у % до 2017 р.
	грн.	%	грн.	%	
Оплата праці	187568	46,0	195820	46,3	104,4
Корми	168549	41,4	170649	40,4	101,2
Вода	6589	1,6	6851	1,6	104
Електроенергія	784	0,2	897	0,2	114,4
Пальне	8547	2,1	9371	2,2	109,6
Ветеринарне обслуговування	1550	0,4	2000	0,5	129
Інші витрати	33896	8,3	37177	8,8	109,7
Всього виробничих витрат	407483	100	422765	100	103,8

Джерело: авторська розробка

В особистому селянському господарстві в 2018 році загальна сума виробничих витрат на молоко склала 317610 грн, на молодняк ВРХ – 105072 грн. Щільність поголів'я ВРХ на 100 га сільськогосподарських угідь в 2017 році – 80 гол., в 2018 р. – 85 гол., що говорить про позитивну динаміку для подальшої діяльності особистого селянського господарства Іванової Т. І. Виробнича собівартість 1 ц молока – 454 грн, 1 ц живої ваги ВРХ – 15010 грн. Показники економічної ефективності виробництва продукції скотарства свідчать про деяке їх підвищення. Зокрема на 16,1 % збільшується надій молока на одну корову, який у 2018 році становив майже 7000 кг. Середньодобовий приріст живої маси молодняку ВРХ підвищився із 550 до 600 г. Ціни реалізації виробленої в господарстві продукції залишаються низькими, незважаючи на їх деяке підвищення у 2018 році. Рівень рентабельності виробництва молока становив 10,1 %. Виробництва живої ваги ВРХ є збитковим для даного господарства.

Таблиця 2

Показники економічної ефективності виробництва продукції скотарства, грн

Показники	2017 р	2018 р.	2018 р. в % до 2017 р.
Щільність поголів'я ВРХ на 100 га с/г угідь, гол	80	85	106,3
в т.ч. корів, гол.	45	50	111,1
Вихід телят на 10 корів, гол.	7	7	100
Надій молока на 1 корову, кг	6028	6996	116,1
Вироблено на 100 га с/г угідь:			
молока, ц	30140	34980	116,1
м'яса ВРХ, ц ж. в.	1005	1095	109
Річний приріст 1 голови ВРХ, кг.	201	219	109,1
Середньодобовий приріст, г	550	600	109,1
Середня жива вага ВРХ, реалізованої заготівельним організаціям, кг	120	120	100
Виробнича собівартість:			
1 ц молока, грн.	450	454	100,9
1 ц приросту ВРХ, грн	14985	15010	100,2
Ціна реалізації:			
1 ц молока, грн.	485	500	103,1
1 ц живої ваги ВРХ, грн.	2600	2800	107,7
Повна собівартість, грн			
1 ц молока, грн.	450	454	100,9
1 ц живої ваги ВРХ, грн.	14985	15010	100,2
Виручка від реалізації, грн			
1 ц молока, грн.	3156,8	3292,9	104,3
1 ц живої ваги ВРХ, грн.	15600	20160	129,2
Одержано прибутку:			
на 1 ц молока, грн	35	46	131,4
на 1 ц живої ваги ВРХ, грн	-12385	-12210	98,6
Рівень рентабельності виробництва молока, %	7,8	10,1	130,3
Рівень рентабельності виробництва живої ваги ВРХ, %	-82,6	-81,3	98,4
Рентабельність продажу молока, %	1,1	1,4	126,0
Рентабельність продажу живої ваги ВРХ, %	-79,4	-60,6	76,3

Джерело: авторська розробка

Можна зробити висновок, що за досліджуваний період особисте селянське господарство є прибутковим, незважаючи на суттєве підвищення витрат виробництва і

відповідно собівартість сільськогосподарської продукції, а отже має всі підстави стати у майбутньому сімейною фермою, обравши за спеціалізацію молочне скотарство.

У третьому розділі «Розробка проекту створення сімейної ферми з виробництва молока» запропоновано проект по створенню сімейного фермерського господарства, а також розроблено структуру кормового раціону на запланований обсяг виробництва молока та вирощування молодняка ВРХ.

За допомогою двох методів (розрахунково-конструктивного та методу ЕММ) визначено, що оптимальна площа посіву окремих груп культур в господарстві Іванової Т. І. суттєво не відрізняється, але за допомогою економіко-математичної моделі виявлено, що необхідно виділити більше площі для пшениці, кукурудзи, та для сіна багаторічних трав. А ячмінь взагалі не ефективно вирощувати.

Економічна оцінка виробництва продукції скотарства показала, що ключовим негативним аспектом діяльності товарних господарств населення, до яких відноситься і аналізоване, є передусім втрата частини доходу сільськогосподарських товаровиробників через реалізацію продукції посередником.

Таблиця 3

Економічна оцінка виробництва продукції молочного скотарства в особистому селянському господарстві Іванової Т. І.

Показник	Реалізовано, кг	
	Молоко	Молодняк ВРХ
Виробничі витрати, грн	317610	105072
Виробництво,(л) кг	69960	720
Реалізовано,(л) кг	65859	720
Рівень товарності, %	94	-
Затрати на реалізацію, грн	-	-
Собівартість 1 ц, грн	454	15010
Ціна реалізації 1 ц, грн	500	2800
Виручка від реалізації, грн	329295	20160
Прибуток, грн	11685	-84912
Рівень рентабельності, %	4	-81
Рентабельність продажів, %	4	-421

Джерело: розрахунки автора.

Проведений розрахунок економічних показників виробництва молока та молодняка ВРХ в особистому селянському господарстві Іванової Т. І. показав, що утримання корів дає можливість одержати достатньо високий рівень прибутковості виробництва (4 %). Вирощування молодняка ВРХ при реалізації живою масою однієї голови в середньому 1,2 ц є збитковим виробництвом.

Таблиця 4

Показники ефективності інноваційного проекту

Показник	Значення
Ставка дисконтування, %	15
Період окупності, місяців	4
Середня норма рентабельності, %	2
Чистий дисконтний дохід, грн.	327444
Індекс прибутковості, %	4

Джерело: авторська розробка

Аналіз даних свідчить, що при індексі прибутковості проекту в 4 % кожна гривня інвестицій приносить в середньому близько 0,4 грн їх щорічного повернення.

Інвестиційний проект має функціонувати 4 місяці для того, щоб покрити свою вартість капіталу і відновити кошти, що спочатку інвестуються в проект. Отже, проект має великий потенціал для його реалізації. Сімейне фермерське господарство зможе ефективно функціонувати і стати повноцінним учасником ринку при умові постійної підтримки держави та часткової компенсації витрат на його створення.

ВИСНОВКИ

Нині сімейним фермерським господарствам належить провідне місце в аграрному підприємницькому середовищі, вони постійно збільшують частку валового виробництва сільськогосподарської продукції, яка становить 50 і більше відсотків у структурі виробництва.

Метою дослідження є оцінка ефективності діяльності особистого селянського господарства Іванової Т. І. с. Гірсівка Приазовського району Запорізької області та вивчення на його прикладі перспектив створення сімейної ферми молочно-м'ясного напрямку з розробкою її проекту та пропозицій, спрямованих на підвищення економічної ефективності функціонування.

1. Згідно теоретичних узагальнень встановлено, що особисті селянські господарства є основою становлення сімейного фермерства та найкращим шляхом їх трансформації у суб'єкт підприємницької діяльності є реєстрація голови господарства як підприємця – фізичної особи.

2. Виявлені організаційно-економічні та правові основи формування та функціонування сімейних фермерських господарств, зокрема, що: фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, займається виключно виробництвом сільськогосподарської продукції, її переробкою і постачанням; здійснює господарську діяльність (окрім постачань) за місцем податкової адреси; не використовує праці найманих осіб; членами фермерського господарства є лише члени її сім'ї: особи, які спільно проживають, пов'язані загальним побутом, мають взаємні права і обов'язки; площа сільськогосподарських угідь у власності або користуванні, земель водного фонду в користуванні членів фермерського господарства становить не менше 2 гектари, але не більше 20 гектарів.

3. Визначено, що особисті селянські господарства в Запорізькій області сьогодні є стабілізуючою формою господарювання, яка в сучасних умовах стримує спад виробництва сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств і за умов безробіття уповільнює зниження рівня життя селян, забезпечує їм додатковий заробіток до пенсій та оплати праці в сільськогосподарських підприємствах.

4. Дослідження показали, що земельні ділянки для ведення особистого селянського господарства Іванової Т. І. (20 га сільськогосподарських угідь) були одержані в приватну власність у результаті розпаювання сільськогосподарського підприємства. В основному вирощується озима пшениця, яровий ячмінь, горох та люцерна. Господарство достатньо забезпечене основними засобами для ведення підприємницької діяльності, у тому числі і власною сільськогосподарською технікою. Головним напрямом його господарської діяльності є виробництво молока та м'яса ВРХ.

5. В структурі витрат на виробництво продукції скотарства найбільшу частку займає оплата праці та корми. Показники економічної ефективності виробництва продукції скотарства свідчать про деяке їх підвищення. Зокрема на 16,1 % збільшується надій молока на одну корову, який у 2018 році становив майже 7000 кг. Середньодобовий приріст живої маси молодняка ВРХ підвищився із 550 до 600 г. Ціни реалізації виробленої в господарстві продукції залишаються низькими, незважаючи на їх деяке підвищення у

2018 році. Рівень рентабельності виробництва молока становив 10,1 %. Виробництва живої ваги ВРХ є збитковим для даного господарства.

5. Встановлено, що найкращим типом організаційної структури управління для проекту з формування сімейного фермерського господарства є матрична структура, яка найбільшою мірою відповідає програмно-цільовому характеру проектної діяльності. Виявлено, що при календарному плануванні виконання проекту початкова кількість тижнів для виконання робіт складала 31 тиждень. Але за рахунок одночасного виконання деяких робіт спостерігається скорочення часу вдвічі для виконання робіт по проекту.

6. Розроблена структура кормового раціону на заплановане виробництво молока показує найбільшу потребу у таких видах кормів як кукурудза, силос та пшениця. Найменшу частку становлять дворічні трави (2%) та озимі (1%). Для виробництва приросту живої маси ВРХ найбільше необхідно силосу (29 %), та багаторічних трав (13%).

6. Для забезпечення потреби кормів для повноцінної годівлі тварин, здійснено розрахунки посівних площ відповідних культур з використанням двох методів: розрахунково-конструктивного та економіко-математичного моделювання. Порівняння показало, що за групами культур показники суттєво не відрізняються. Проте методом економіко-математичного моделювання проведена оптимізація структури посівних площ, за якою виявлено більшу потребу у посівах кукурудзи на зерно та пшениці та відсутність посівів ячменю.

7. Економічна оцінка перспектив виробництва продукції молочного скотарства в особистому селянському господарстві Іванової Т. І. на основі запланованої продуктивності та оптимізованої структури посівів сільськогосподарських культур, показує, що рівень рентабельності виробництва молока становить 4 %, а реалізація молодняка ВРХ живою масою однієї голови в середньому 120 кг є збитковим виробництвом.

8. Створення сімейного фермерського господарства молочно-м'ясного напрямку, основою якого є особисте селянське господарство Іванової Т. І. дасть можливість покращити показники економічної ефективності його діяльності. Для реалізації проекту створення сімейної ферми молочно-м'ясного напрямку, господарство інвестувало власні кошти. Період окупності інвестицій становить 4 місяці. Сімейне фермерське господарство зможе ефективно функціонувати і стати повноцінним учасником ринку при умові постійної підтримки держави та часткової компенсації витрат на його створення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Матеріали науково-практичних конференцій:

1. Іванова О. Г. Перспективи становлення сімейних фермерських господарств / О. Г. Іванова, Т. І. Яворська // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції магістрантів і студентів ТДАТУ (м. Мелітополь, 17 листопада 2018 р.). – Мелітополь: ТДАТУ, с.49-51

2. Іванова О. Г. Економічна оцінка виробництва продукції скотарства в особистому селянському господарстві / О. Г. Іванова, Т. І. Яворська // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Чортків 14-15 листопада). - Чортків, ТНЕУ, 2019. – с.276-277.

3. Іванова О. Г. Ефективність використання ресурсного потенціалу особистого селянського господарства / О. Г. Іванова, Т. І. Яворська // Матеріали всеукраїнської науково-технічної конференції магістрантів і студентів ТДАТУ . Факультет економіки і бізнесу : всеукраїнська науково-технічна конференція , збірник тез доповідей. м. Мелітополь, 18-22 листопада 2019 р. – Мелітополь: ТДАТУ ім.. Дмитра Моторного, 2019. – 254 с.. С. 162-163.

АНОТАЦІЯ

Іванова О. Г. Формування та перспективи функціонування сімейного фермерського господарства на прикладі особистого селянського господарства Іванової Т. І. с. Гірсівка Приазовського району Запорізької області

Дипломна робота на одержання освітнього ступеня магістра за спеціальністю 076 «Підприємництво торгівля та біржова діяльність» – Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, Мелітополь, 2020.

В роботі досліджено організаційно-економічні та правові аспекти функціонування особистих селянських господарств як основи становлення сімейного фермерства. Проведено економічну оцінку діяльності особистого селянського господарства молочно-м'ясного напрямку, та визначено перспективи створення сімейної ферми з виробництва молока. Запропоновано проект створення сімейної ферми

Ключові слова: особисте селянське господарство, сімейне фермерське господарство, молочне скотарство, ефективність, собівартість, прибуток, оптимізація.

АННОТАЦИЯ

Иванова А. Г. Формирование и перспективы функционирования семейного фермерского хозяйства на примере личного крестьянского хозяйства Ивановой Т. И. с. Гирсовка Приазовского района Запорожской области

Дипломная работа на получение образовательного уровня магистра по специальности 076 «Предпринимательство торговля и биржевая деятельность» - Таврический государственный агротехнологический университет имени Дмитрия Моторного, Мелитополь, 2020.

В работе исследованы организационно-экономические и правовые аспекты функционирования личных крестьянских хозяйств как основы становления семейного фермерства. Проведена экономическая оценка деятельности личного крестьянского хозяйства молочно-мясного направления, и определены перспективы создания семейной фермы по производству молока. Предложен проект создания семейной фермы

Ключевые слова: личное крестьянское хозяйство, семейное фермерское хозяйство, молочное скотоводство, эффективность, себестоимость, прибыль, оптимизация.

SUMMARY

Ivanova OG Formation and Prospects of Functioning of Family Farming on the Example of Personal Peasant Farming by Ivanova TI Hirsivka of the Azov district of Zaporizhzhya region

Diploma Thesis for Master's Degree in Specialty 076 "Trade and Stock Exchange Entrepreneurship" - Dmitry Motorny Tauride State Agrotechnological University, Melitopol, 2020.

The organizational-economic and legal aspects of the functioning of personal farms as a basis for the formation of family farming are investigated. The economic evaluation of the activity of the personal dairy farming was conducted, and the prospects for establishing a family dairy farm were determined. The project of creating a family farm was proposed

Key words: personal farming, family farming, dairy cattle, efficiency, cost, profit, optimization.